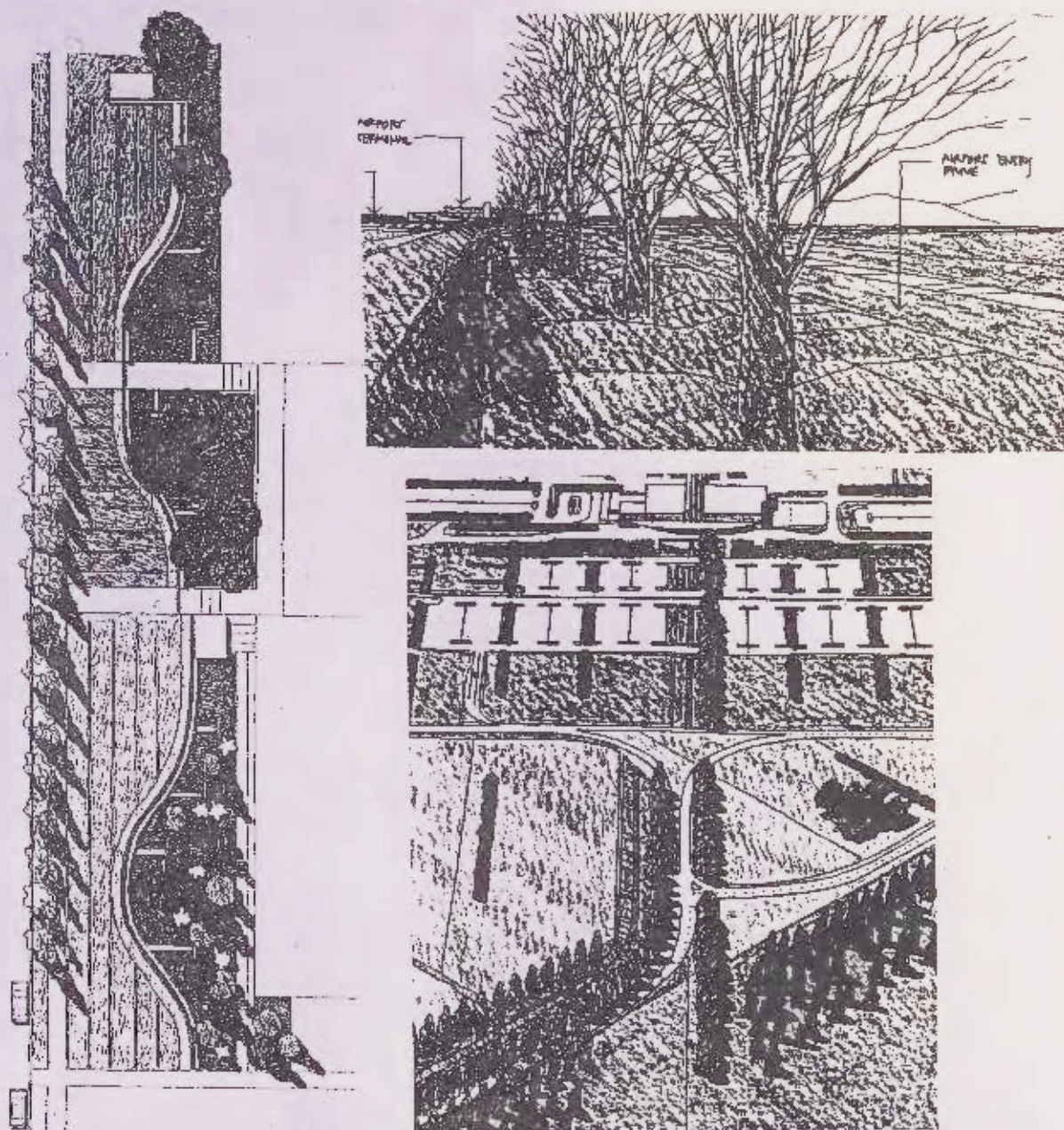

หลักการวางผังบริเวณ และตัวอย่างผังบริเวณ

ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล

โครงการอบรม และสัมมนาทางด้านภูมิทัศน์
ณ โรงแรมเดอะรอยัลพาราไดส์ ปาตอง จังหวัดภูเก็ต
7-10 กันยายน 2542
จัดทำโดย กองแบบแผน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

การวางผังบริเวณ

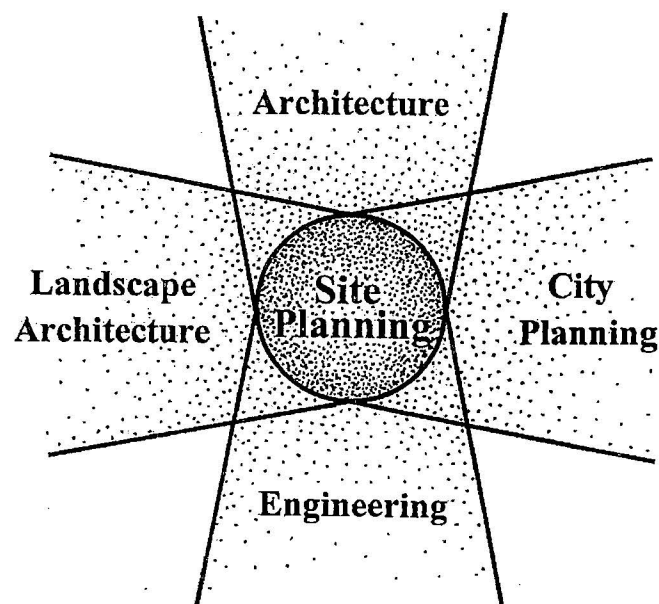
Site Planning

"Before dividing our remaining land reserves into fragmented ownership parcels, it would be good to look at them in their wholeness to see what functions they now perform as farmland, forest, and open space. New patterns for their preservation, conservation, or necessary development can then take form. It is a matter of priorities, of seeing that each broad area of land is devoted to its most reasonable uses and that all land areas together are formed into logical systems. Only within such an overall context can each integral parcel be planned as a related and contributing part." (Simonds, 1983: หน้า 35)

การวางผังบริเวณคืออะไร

ผืนแผ่นดิน (land) เป็นทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของเหล่านามวลมนุษย์มากที่สุดประการหนึ่ง ทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวนี้นี้มิใช่เป็นแต่เพียงแค่บริเวณพื้นที่สำหรับการพักพิงอยู่อาศัย การเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร การนันทนาการ และการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบอื่นๆ อีกมากมายหลากหลายเท่านั้น หากแต่ผืนแผ่นดินอันทรงคุณค่านี้ยังเป็นองค์ประกอบธรรมชาติ (natural element) ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในบริบท (context) ของการกำหนดและสร้างสรรค์ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (physical environment) และลักษณะสภาพบรรยากาศ (atmosphere) ของบริเวณพื้นที่อีกด้วย จากความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวมานี้ ประกอบกับความต้องการ (demand) ทรัพยากรผืนแผ่นดินได้เพิ่มสูงมากขึ้นเป็นลำดับ อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ก็ได้ส่งผลทำให้ประเด็นต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเหมาะสมและความมีประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์ (use) และการสงวนรักษา (conservation) ทรัพยากรผืนแผ่นดินมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

การวางผังบริเวณ (site planning) เป็นการดำเนินกิจกรรมในลักษณะหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนการใช้ประโยชน์และการปกป้องรักษาบริเวณผืนดินที่ถือกรรมสิทธิ์ครอบครองอยู่ (บริเวณพื้นที่ดังกล่าวนี้มักเรียกกันโดยทั่วไปว่า "site" หรือ "project area") หรือ อีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า การวางผังบริเวณนั้นเป็นกระบวนการ (process) ในการจัด (arrangement) องค์ประกอบต่างๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา (development) บริเวณพื้นที่โครงการ ให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงปัจจัยทางธรรมชาติ (natural factors) ปัจจัยทางวัฒนธรรม (cultural factors) และปัจจัยทางสุนทรียภาพ (aesthetic factors) (Rubenstein, 1980: หน้า 8 และ Morrow, 1987: หน้า 306) โดยทั่วไปแล้ว การดำเนินงานออกแบบวางผังบริเวณอย่างเป็นทางการนี้เป็นกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งของการปฏิบัติวิชาชีพในหลายสาขาร่วมกัน ซึ่งก็ได้แก่ สถาปัตยกรรม (architecture), ผังเมือง (city planning), ภูมิสถาปัตยกรรม (landscape architecture), และ วิศวกรรมโยธา (civil engineering) (Rubenstein, 1980: หน้า 1 และ Lynch, 1989: หน้า 2)

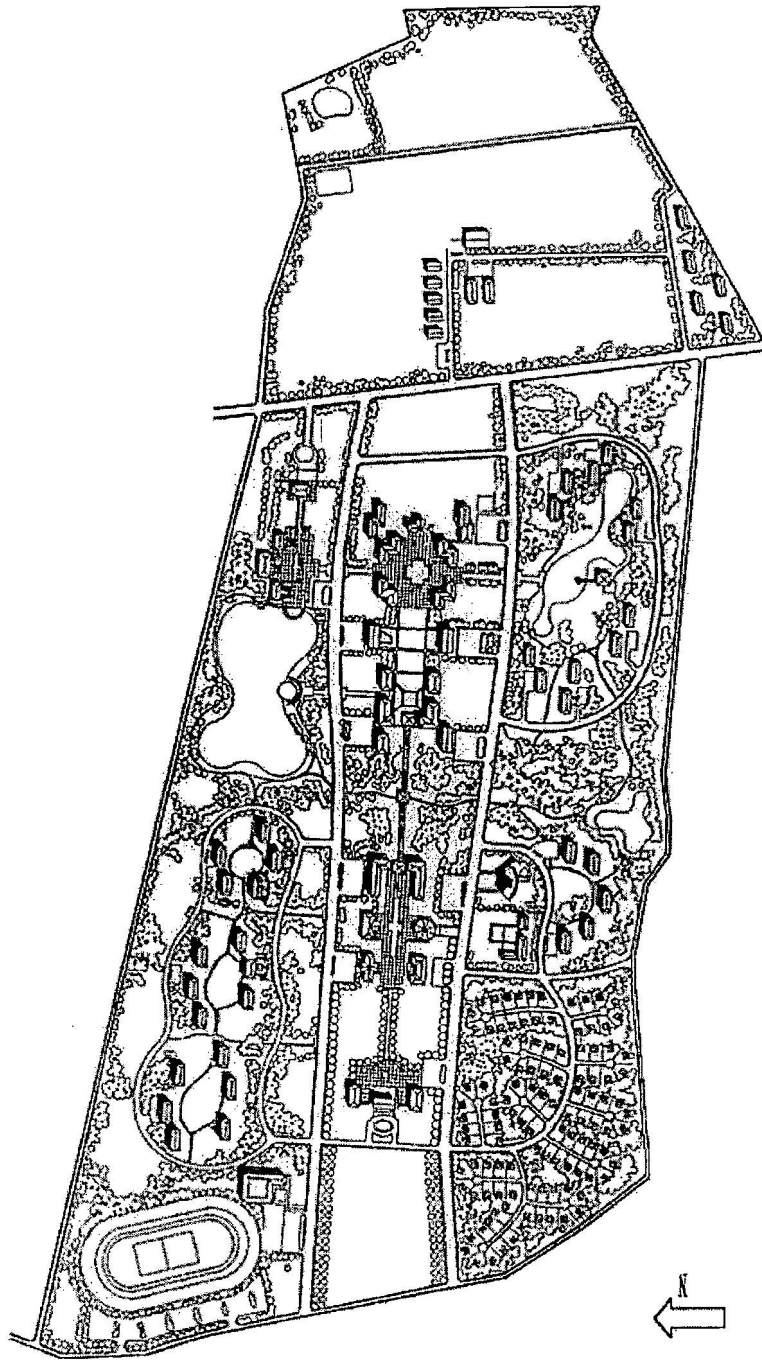

ภาพที่ 1. การวางผังบริเวณกับวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง
(ที่มา: ดัดแปลงจาก Rubenstein, 1980: หน้า 1)

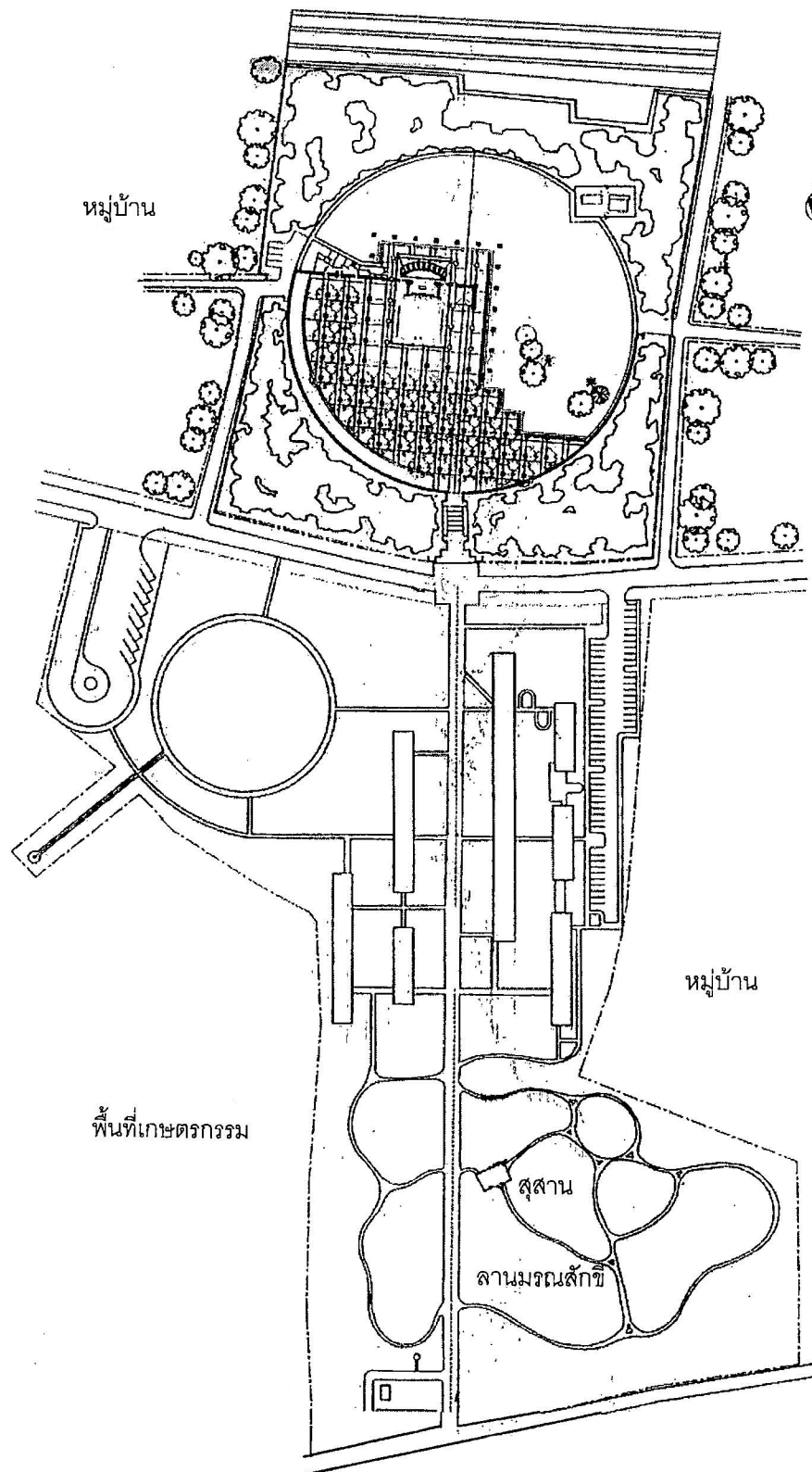
ความสำคัญของการวางแผนบริเวณ

การวางแผนบริเวณเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเหตุผลของความจำเป็นในการดำเนินการออกแบบวางแผนบริเวณนั้น สามารถอธิบายได้ในประเด็นที่ว่า "ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนบริเวณนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างสลับซับซ้อน" กล่าวคือ ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาพื้นที่ดินหนึ่งๆ นั้น โดยทั่วไปแล้วมักจะต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ อย่างมากมาย อันได้แก่ ปัจจัยทางธรรมชาติ (สภาพทางธรณีวิทยา, ลักษณะรูปทรงของแผ่นดิน, สภาพภูมิอากาศ, สภาพดิน, น้ำ, พืชไม้, และ สัตว์ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการ) ปัจจัยทางวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์, การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน, กฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่างๆ, ความต้องการของตลาดและเจ้าของโครงการ, ระบบสาธารณูปโภค, และระบบสาธารณูปการ, ฯลฯ) และปัจจัยทางสุนทรียภาพ (ลักษณะทางธรรมชาติของพื้นที่, มุมมอง, ช่องมอง, และลำดับทัศนាកาการ ฯลฯ) ซึ่งปัจจัยมากมายเหล่านี้ต่างก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างสลับซับซ้อน เช่น สภาพดินมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการออกแบบก่อสร้างอาคาร ระบบการระบายน้ำ และลักษณะประเภทของพันธุ์ไม้ที่ปรากฏภายในบริเวณพื้นที่ หรือ ลักษณะความสูงต่ำของผืนแผ่นดิน (topography) มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการกำหนดบริเวณพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ ตำแหน่งที่ตั้งของอาคาร ระบบการสัญจร และระบบการระบายน้ำ เป็นต้น ซึ่งคงจะต้องยอมรับกันว่าความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันไปมาอย่างสลับซับซ้อนดังที่กล่าวนี้มีมากกว่าที่ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการออกแบบวางแผนบริเวณทั้งหมดจะสามารถประสานรวมเข้าด้วยกันได้เองอย่างมีคุณภาพโดยปราศจากการดำเนินงานวางแผนบริเวณ

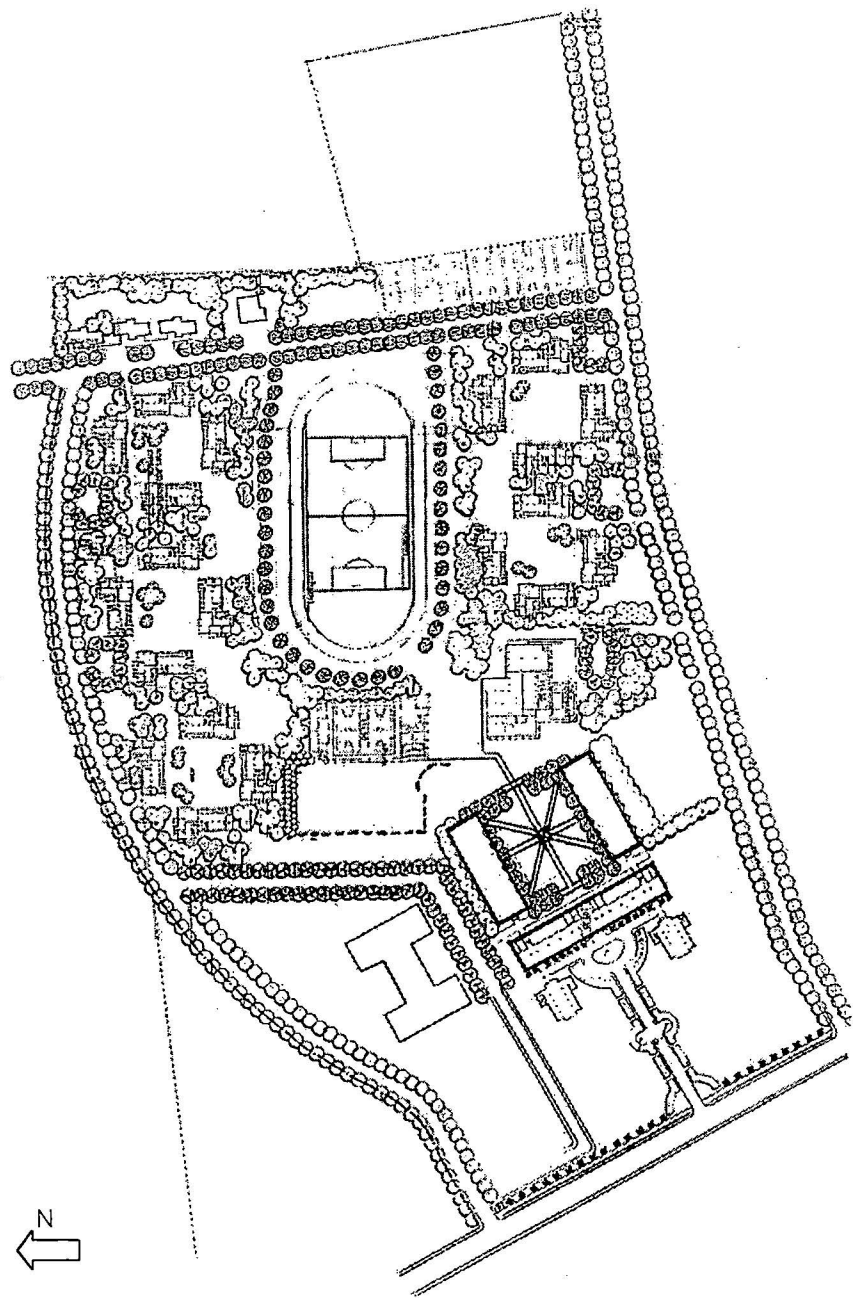
สำหรับตัวอย่างของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น อันมีสาเหตุมาจากมิได้มีการออกแบบวางแผนบริเวณพื้นที่โครงการเอาไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างเหมาะสมนั้น มีปรากฏให้เห็นอยู่อย่างมากมาย เช่น ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างพื้นที่โครงการกับบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง, การวางตำแหน่งและทิศทางของอาคารไม่เหมาะสม, ความไม่ต่อเนื่องระหว่างพื้นที่ใช้สอยส่วนต่างๆ ภายในบริเวณพื้นที่โครงการ, น้ำท่วมขัง, การพังทลายของพื้นดิน, และการบดบังทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นต้น

ภาพที่ 2.ผังมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตราชบุรี
(ที่มา: รุจิโรจน์ อนุมนบุตร, 2535: หน้า 53)

ภาพที่ 3. แผนผังการสถาน : พระมหารดาแห่งมรณสักขี ประเทศไทย จังหวัดมุกดาหาร
(ที่มา: อาษา, 2539: หน้า 84)

ภาพที่ 4. โรงเรียนนานาชาติดัลลัส จังหวัดภูเก็ต

เอกสารประกอบการเรียนเรียง

รุจิโรจน์ อนุมนตร. ผังแม่บทมหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2544. ไม่
ระบุชื่อเมือง: ไม่ระบุสถานที่พิมพ์, 2535.

Brooks, R. Gene. Site Planning: Environment, Process, and Development.
Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1988.

Laurie, Michael. An Introduction to Landscape Architecture. New York:
Elsevier, 1986.

Lynch, Kevin and Gary Hack. Site Planning. Cambridge, Massachusetts:
MIT Press, 1989.

Morrow, Baker H. A Dictionary of Landscape Architecture. Albuquerque,
New Mexico: University of New Mexico Press, 1987.

Rubenstein, Harvey M. A Guide to Site and Environmental Planning. New
York: John Wiley & Sons, 1980.

Simonds, John Ormsbee. Landscape Architecture: Manual of Site Planning
and Design. New York: McGraw-Hill, 1983.

Strom, Steven and Kurt Nathan. Site Engineering for Landscape Architects.
New York: Van Nostrand Reinhold, 1985.

ประวัติย่อ : ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล

ตำแหน่งปัจจุบัน:

- อาจารย์ระดับ 7 ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษา :

- สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (สถ.บ.), มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524
- Master of Landscape Architecture (M.L.A.), Texas A&M University, USA, 2531
- Master of Architecture and Urban Design (M.Arch. & UD.), Washington University, USA, 2532
- Doctor of Environmental Design (D.E.D.), Texas A&M University, USA, 2536
- Post-Graduate Diploma in Urban Management and Human Resource Development, Institute for Housing and Urban Development Studies (IHS), The Netherlands, 2541

ประวัติการทำงาน :

2523-2524	สถาปนิกผู้ช่วย, บริษัท นนท์-ตรึงใจ สถาปนิกและนักวางผัง จำกัด
2523-2525	สถาปนิก, บริษัท มาสเตอร์นาย จำกัด,
2536-ปัจจุบัน	อาจารย์, ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

เกียรติประวัติและรางวัล

- รางวัลผลงานวิจัยดีเด่นประจำปี 2541 จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประสบการณ์งานวิชาชีพ

- ร่วมออกแบบอาคารอนุสรณ์สถานพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, จ. สมุทรสงคราม, 2524
- ร่วมออกแบบโครงการ Waxahachie Creek Greenway, Waxahachie, Texas, USA, 2530
- ร่วมออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณสุสาน Baton Rouge, Louisiana, USA, 2531
- ร่วมออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณ City Hall, Bryan, Texas, USA, 2531
- ร่วมออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโรงเรียนสาริตมหาวิทยาลัยศิลปากร, จ. นครปฐม, 2538
- ร่วมออกแบบหมู่อาคารเรือนไทย, กรุงเทพมหานคร, 2538
- ร่วมออกแบบและวางผังการใช้ที่ดินเมืองอุตสาหกรรมเขตเวียตตี้, จ. ฉะเชิงเทรา, 2538

- ร่วมออกแบบสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ, อ.บ้านโป่ง, จ.ราชบุรี, 2538
- ร่วมออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบพระที่นั่งชาลิสมงคลอาสน์, จ. นครปฐม, 2539
- ร่วมออกแบบพิพิธภัณฑ์ประจำเมืองกำแพงเพชร เฉลิมพระเกียรติ, จ. กำแพงเพชร, 2539
- ร่วมออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนราชดำเนินกลาง, กรุงเทพมหานคร, 2539
- ออกแบบปรับปรุงหอศิลป์ คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร, 2539
- ออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539
- ร่วมออกแบบศาลาการเปรียญ วัดสี่ลูก, กรุงเทพมหานคร, 2539
- ร่วมออกแบบพระอุโบสถ วัดญาณเวศกวัน, จ. นครปฐม, 2540
- ร่วมออกแบบโรงพยาบาลพญาไท 4, กรุงเทพมหานคร, 2540
- ร่วมออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณอาคารกองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, จ. นครปฐม, 2540
- ออกแบบปรับปรุงพื้นที่สวนแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร, 2541
- ออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ลานอาจารย์ศิลป์ พีระศรี มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร, 2541

ประสบการณ์งานวิจัย

- การศึกษาผลกระทบทางด้านสายตาอันเนื่องมาจากอาคาร TBI, 2537
- การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมการก่อสร้างทางหลวงหมายเลข 304 ทางด้านสุนทรียภาพ ทัศนียภาพและโบราณคดี, 2538
- การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมการก่อสร้างทางหลวงหมายเลข 1091 ทางด้านสุนทรียภาพ ทัศนียภาพและโบราณคดี, 2538
- การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมการก่อสร้างทางหลวงหมายเลข 1148 ทางด้านสุนทรียภาพ ทัศนียภาพ และโบราณคดี, 2538
- การจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่านครศรีธรรมราช, 2539
- งานช่างของในหลวง, 2540
- การวางแผนปรับปรุงพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่หินอ่อน ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา, 2540
- การศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ กรณีศึกษาภาคตะวันออก, 2540
- การศึกษาแหล่งโบราณคดีในบริเวณศูนย์วิจัยนิวเคลียร์องค์รักษ์และพื้นที่ใกล้เคียง, 2540
- การประเมินสถานภาพการศึกษา สาขาสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม, 2541